

9. Lidský kapitál navázaný na činnost Jaderné elektrárny Dukovany

Martin Ouředníček, Zuzana Kopecká

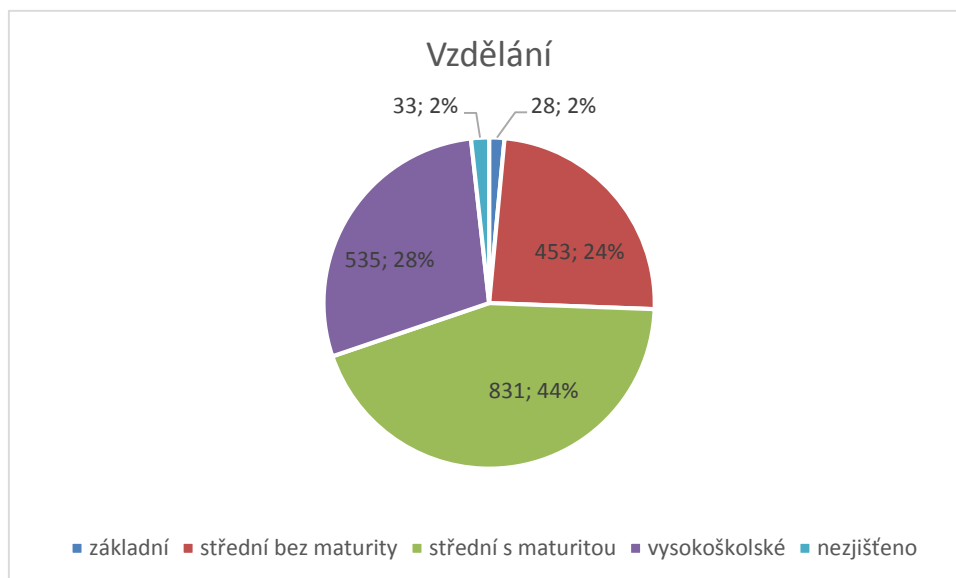
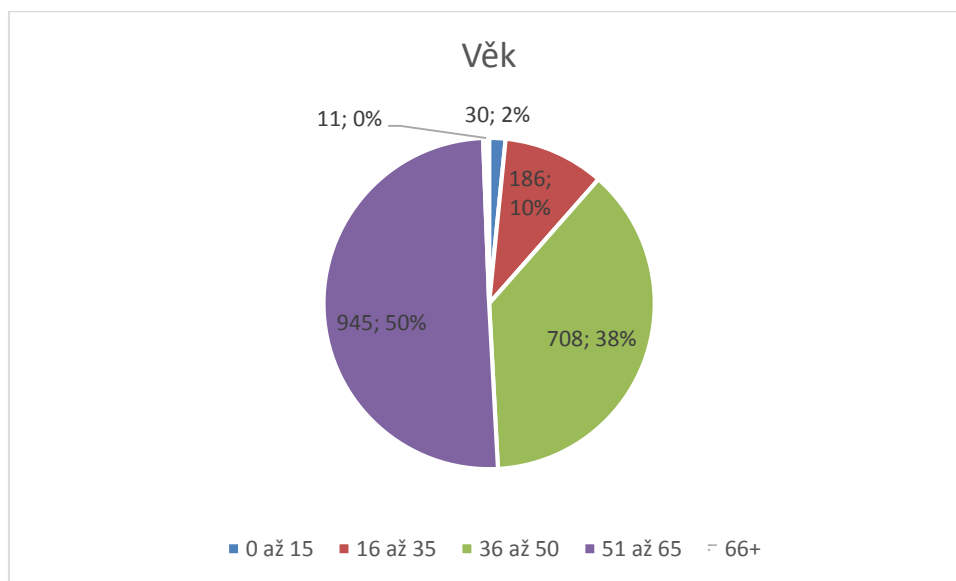
Lidský kapitál je podstatnou podmínkou dobrého fungování lokální společnosti. Nejčastěji bývá spojován s dosaženými schopnostmi a dovednostmi jednotlivců nebo celé populace v území (Florida, 2003). V případě výzkumu v širokém okolí Jaderné elektrárny Dukovany můžeme chápat lidský kapitál jako přítomnost specifické demografické, vzdělanostní a profesní struktury lidí, souhrn jejich schopností a dovedností, které nabyli mimo jiné také při dlouhodobé práci v elektrárně a dosáhli v souvislosti s její činností a přítomností v území. Cílem specializované mapy je na základě dostupných statistických dat podchytit tuto strukturu u obyvatel dojíždějících do obce Dukovany. Je zřejmé, že data o dojížděci do zaměstnání získaná Českým statistickým úřadem při posledním cenzu nejsou zdaleka bez závad a dojíždějící do obce zahrnují i jiné činnosti než práci v jaderné elektrárně. Přesto můžeme odhadovat, že rozhodující část (odhadem 90 %) analyzovaných dat vypovídá o reálných zaměstnancích elektrárny a pracujících v podpůrných provozech. Je pravděpodobné, že i zbývajících 10 % je silně ovlivněno přítomností elektrárny a že zároveň spoluutváří lokální sociální prostředí svojí denní přítomností v regionu. Základní strukturu 1880 zaměstnanců dojíždějících v roce 2011 (rozhodný okamžik sčítání) do obce Dukovany za práci podává tabulka 9.1, která využívá klasifikace ISCO. Klasifikace CZ-ISCO vychází z metodických principů mezinárodní klasifikace ISCO-08. Je založena na dvou hlavních principech, kterými jsou druh vykonávané práce (pracovní místo) a úroveň dovedností. Tyto principy do značné míry vystihují právě zásadní znaky lidského kapitálu v území. Grafy na obrázku 9.1 přinášejí doplňkovou informaci o struktuře dojíždějících do obce podle základních věkových kategorií a dosažené úrovně vzdělání.

Tabulka 9.1: Struktura ekonomicky aktivních obyvatel dojíždějících z širokého okolí do obce Dukovany podle kategorií ISCO

Kategorie ISCO	Počet obyvatel	Podíl obyvatel (%)
1 Zákonodárci a řídící pracovníci	114	6,1
2 Specialisté	234	12,4
3 Techničtí a odborní pracovníci	780	41,5
4 Úředníci	55	2,9
5 Pracovníci ve službách a prodeji	111	5,9
6 Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství	3	0,2
7 Řemeslníci a opraváři	312	16,6
8 Obsluha strojů a zařízení, montéři	206	11,0
9 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	65	3,5
Celkem	1880	100,0

Zdroj: SLDB 2011, ČSÚ

Obrázek 9.1: Struktura ekonomicky aktivních obyvatel dojíždějících z širokého okolí do obce Dukovany podle věku a vzdělání

Zdroj: SLDB 2011

Na stejných datech jsou založeny i jednotlivé kartografické výstupy tvořící list specializované mapy. Kategorie ISCO byly pro účely specializované mapy sloučeny na základě úrovně dovednosti (1 až 3; 4 až 8; 9). Celkově vysoký podíl osob pracujících v technických a odborných činnostech a specialistů v oboru je v regionu rozmístěn výrazně nerovnoměrně. Z geografického pohledu lze vysledovat určitou závislost mezi kategoriemi ISCO, vzdáleností od pracoviště a velikostí strukturou obcí. Větší počet dělnických profesí a manuálních pracovníků se nachází především v těsném zázemí Dukovan a zejména v malých obcích. Z hlediska věkové struktury je poměrně výrazné zastoupení kategorií zaměstnanců ve vyšším věku (kategorie starších 50 let tvoří více než polovinu všech

dojíždějících do obce). Stárnoucí zaměstnanecká struktura je jedním z charakteristických rysů analyzované struktury pracovníků. Celkový podíl nejmladší věkové kategorie pracujících (do 30 let) přitom výrazně navyšují dojíždějící z Brna. Specifikem vysoce specializovaného provozu je relativně významné zastoupení vysokoškoláků, kteří tvoří v proudu dojíždějících 28 %, dalších 44 % tvoří pracovníci s maturitou.

Lidský kapitál ovšem není možné posuzovat pouze na základě shromážděných dat. Zaměstnanci, firmy, instituce a jednotliví aktéři v regionu jsou součástí lokálního (regionálního) sociálního kapitálu, který je zřejmě ve venkovských oblastech organizován podstatně odlišně než ve městech a urbanizované společnosti. Nepřímo o tom svědčí např. spolupráce konkurenčních politických stran nebo spíše politických a ekonomických elit lokální společnosti a jejich soudržnost při prosazování zájmů regionu. V konkrétním území sledovaného mikroregionu je nutné brát do úvahy zejména nabyté a kumulované zkušenosti jednotlivých lidí nebo institucí s fungováním jaderné elektrárny. To se týká například spolupráce v organizaci sociálních, kulturních a společenských aktivit v území. Mezi nimi je nutné zmínit zejména určité sžití s jadernou elektrárnou. Specifické dovednosti mají například lidé působící ve veřejném sektoru, kteří se v průběhu existence elektrárny naučili s elektrárnou žít a respektovat ji, vyjednávat a získávat výhody plynoucí především z finanční podpory firmy ČEZ. Z dosavadního působení výzkumníků v dané oblasti je zřejmé, že dochází k cílené mobilizaci většiny lokálních politických a ekonomických elit směrem k podpoře dalšího fungování jaderné elektrárny, zejména k dostavbě 5. bloku elektrárny.

Použité ukazatele mohou sloužit pouze jako částečné indikátory kvality lidského kapitálu, které jsou významně limitovány statistickou evidencí ukazatelů takového druhu. Přesto, zejména s využitím komparace s podobnými oblastmi periferních území venkovského charakteru v Česku (Ouředníček, Špačková, Feřtrová, 2011) je zřejmé, že jaderná elektrárna si ve svém spádovém regionu vytvořila relativně specifickou strukturu pracovníků, která je charakteristická vyšším vzděláním, často se specifickými atestacemi. Všichni zaměstnanci, kterým je umožněn vstup do elektrárny, například procházejí speciálními psychologickými testy. Na druhou stranu je však také zřejmé, že věková struktura pracovníků není příliš příznivá a má významné zastoupení osob staršího věku.

Z hlediska jednotlivých variant budoucího vývoje sledovaného mikroregionu je na místě diskutovat zejména koncept tzv. odlivu mozků (*brain drain*). Z našeho předchozího výzkumu je zřejmé, že „oblasti, které přestanou být pro lidi zajímavé a atraktivní z hlediska různorodosti životních podmínek, jsou opouštěny v první řadě lidmi s vyšším vzděláním, kreativními a sociálně a kulturně aktivními“ (Ouředníček, Špačková, Feřtrová, 2011, s. 794). Zároveň v takových územích může dojít k postupnému mizení lokálních institucí, které ztrácejí jednak finanční podporu, jednak lídry s dostatečným lidským kapitálem, ale postupně také dostatečnou populační základnu (např. školy, školky, sportovní kluby, spolková činnost). Jakkoliv se může zdát vyšší kvalifikační struktura i lidský kapitál Dukovanska určitou lokální výhodou, je pravděpodobné, že právě vzdělanější a aktivnější osoby mají mnohem větší tendenci migrovat za prací. Právě na základě podobných studií

z jiných venkovských regionů je možné předpokládat, že v případě uzavření důležitého hráče v území by bezpochyby došlo k odlivu osob s vyšším lidským kapitálem a zřejmě i k pozvolnému utlumení v současnosti podporovaných aktivit společenského života.

Literatura:

FLORIDA, R. (2003): Cities and the Creative Class. *City & Community* 2, č. 1, s. 3–19.

OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., FEŘTROVÁ, M. (2011): Změny sociálního prostředí a kvality života v depopulačních regionech České republiky. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 47, 4, s. 777–803.

PILEČEK, J. (2011): The Role of Human Capital of Representatives of Municipal Self-government Bodies in Development of Borderland Peripheries in Czechia: the case of Volarsko. *Acta Universitatis Carolinae – Geographica*, 46, č. 2, s. 95–106.

Zdroje dat

Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011. Elektronická databáze dat, Český statistický úřad.